

Cultuurparticipatie

Samenvatting

Ruim driekwart van de Zeeuwse bevolking van 16 jaar en ouder bezoekt minstens één keer per jaar een culturele voorstelling of een museum en bijna 40% beoefent een kunstzinnige activiteit in zijn of haar vrije tijd. Cultuurdeelnemers zijn over het algemeen jonger en hoger opgeleid dan niet-cultuurdeelnemers en onder hen bevinden zich relatief veel vrouwen. Voor culturele instellingen en overheden is het interessant om meer inzicht te krijgen in kenmerken van cultuurparticipanten en de aard van de cultuurparticipatie. Culturele profielen en sociaal-culturele segmenten zijn hulpmiddelen om verschillende doelgroepen beter in het vizier te krijgen.

De cultuurparticipatie in Zeeland is onderzocht in het kader van De Sociale Staat van Zeeland, een onderzoek waar bijna 15.000 inwoners van Zeeland aan hebben meegedaan. Er is bijvoorbeeld gevraagd hoe vaak iemand naar een concert klassieke muziek of popmuziek gaat, naar een museum of de film. Cultuurparticipatie gaat ook over het beoefenen van creatieve hobby's zoals zingen, beeldhouwen of websites ontwerpen. Verder is aan de Zeeuwse bevolking gevraagd of men lid is van een zang- of muziekvereniging, of van een toneel- of dansvereniging. Het bevolkingsonderzoek is gehouden onder inwoners van Zeeland van 16 jaar en ouder. Ter aanvulling is gebruik gemaakt van informatie uit de Jeugdmonitor Voortgezet Onderwijs-klas3 uit 2011. Deze jongeren zijn rond de vijftien jaar oud.

Cultuurparticipatie

thema rapport

>>

Receptieve en actieve cultuurparticipatie

In figuur 1 staan de percentages inwoners van Zeeland die tenminste één keer per jaar een voorstelling of culturele plek bezoeken: dit noemen we de receptieve cultuurparticipatie¹. Film- en museumbezoek staan bovenaan in het rijtje. Bovendien blijkt dat dit uitstapjes zijn die men meerdere malen per jaar onderneemt. Uit figuur 1 wordt duidelijk dat vijftienjarigen andere voorkeuren hebben dan Zeeuwen van 16 jaar en ouder. Zij gaan meer naar de film, een toneelvoorstelling en een dance/houseparty.

In figuur 2 wordt in beeld gebracht welke creatieve hobby's inwoners van Zeeland beoefenen: de actieve cultuurparticipatie. Duidelijk komt naar voren dat vijftienjarigen op alle gebieden actiever zijn dan mensen van 16 jaar en ouder. Zingen, een muziekinstrument bespelen, tekenen/schilderen/grafisch werk en fotografie/film/video zijn de activiteiten die men het meest beoefent. Het zijn ook de activiteiten die meerdere keren per jaar worden beoefend.

Tussen de 30 en 60% van de Zeeuwen beoefenen hun creatieve hobby in verenigingsverband. Daarnaast zijn er talloze min of meer formele groepen actief, waaronder veel zanggroepen en pop/rockbands². De actieve cultuurparticipatie draagt dus een duidelijk sociaal aspect in zich.

Achtergrondkenmerken van cultuurparticipanten

Als we cultuurdeelnemers vergelijken met niet-cultuurdeelnemers, dan zien we dat cultuurparticipanten ...

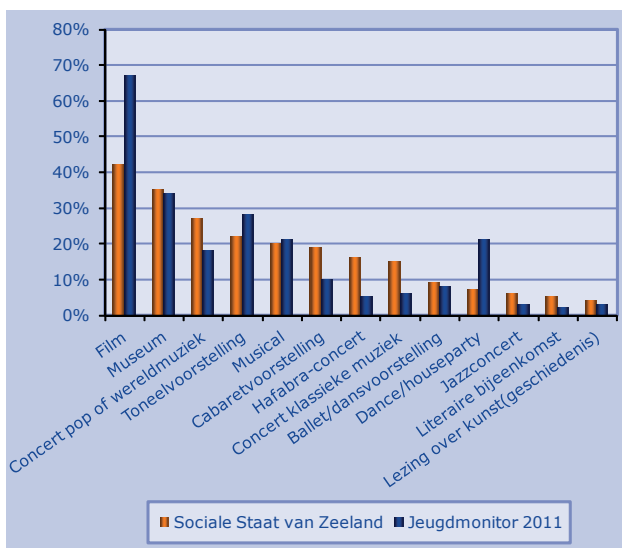
- vaker vrouw zijn,
- in het algemeen hoger opgeleid zijn,
- jonger zijn, en
- vaker autochtoon zijn (dit kenmerk is alleen gevonden voor de vijftienjarigen en niet voor de Zeeuwse bevolking van 16 jaar en ouder)

... dan niet cultuurparticipanten. Verrassend zijn deze uitkomsten niet, want deze kenmerken van cultuurdeelnemers worden ook in het landelijke onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau benoemd³. Verder blijkt dat bezoekers van culturele voorstellingen en plekken relatief vaak in de stedelijke gebieden wonen. Voor de actieve cultuurparticipatie, echter, geldt dit niet: de beoefenaren van creatieve hobby's zijn in gelijke mate in de stedelijke en plattelandsgebieden te vinden.

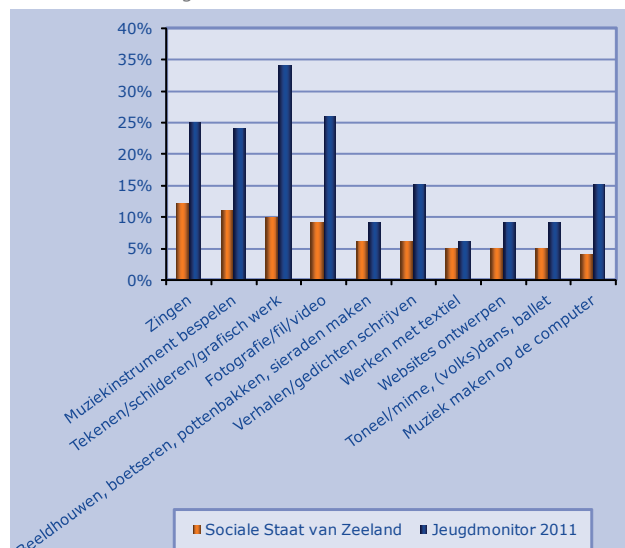
Zingen is de meest beoefende kunstvorm in de vrije tijd en voor een belangrijk deel gebeurt dat in verenigingsverband of een kerkkoor. Bijzonder van het zingen is verder dat deze activiteit een uitzondering vormt op de regel dat participanten hoger opgeleid zijn dan niet-participanten: zingen gebeurt door alle opleidingsniveaus heen.

Anders ligt dit bij het bespelen van een muziekinstrument: degenen die een muziekinstrument bespelen zijn hoger opgeleid dan degenen die dat niet doen. Ook in de Jeugdmonitor is te zien dat het bespelen van een muziekinstrument bij uitstek een bezigheid is van Vwo-leerlingen.

Figuur 1: Percentage inwoners dat in de afgelopen 12 maanden tenminste 1x heeft bezocht

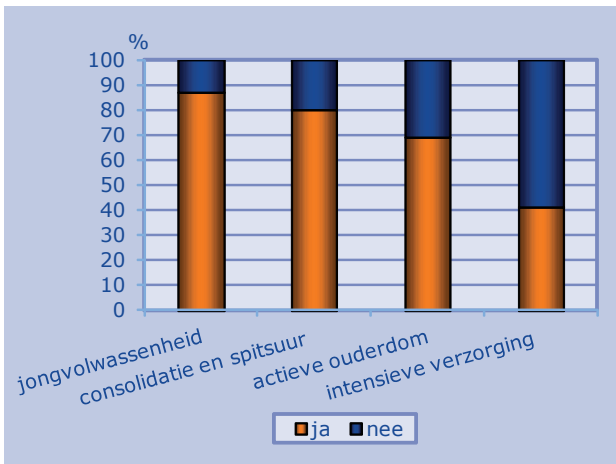

Figuur 2: Percentage dat in de afgelopen 12 maanden tenminste 1x heeft gedaan

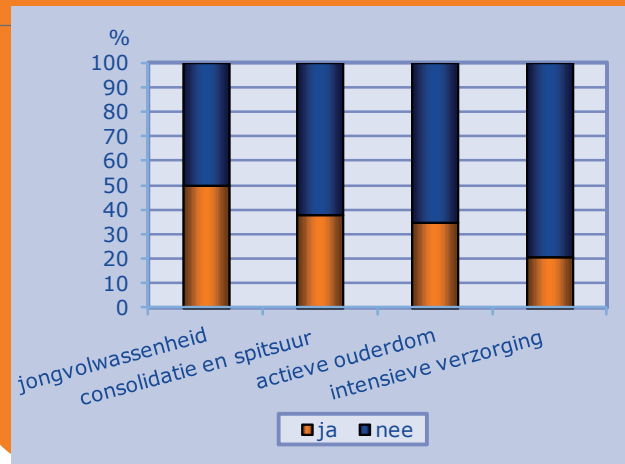

1. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen het bezoek aan professionele of amateurvoorstellingen. De term 'hafabra' die in figuur 1 voor het eerst wordt gebruikt duidt het genre harmonie/fanfare/brassband aan.
 2. Een overzicht van deze groepen vindt u op www.cultureleatlaszeeland.nl
 3. Broek, A. van den, J. de Haan en F. Huysmans (2009). Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars: trends in cultuurparticipatie en media-gebruik. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Figuur 3a: receptieve cultuurparticipatie in de verschillende levensfasen

Figuur 3b: actieve cultuurparticipatie in de verschillende levensfasen

Er is bij de vijftienjarigen geen verschil tussen jongens en meisjes voor wat betreft het bespelen van een muziekinstrument, maar bij de 16-plussers uit de Sociale Staat van Zeeland is te zien dat degenen die een muziekinstrument bespelen vaker man dan vrouw zijn. Blijkbaar zijn er veel jongens die pas na de puberteit een muziekinstrument gaan bespelen.

Hierboven is al een uitzondering genoemd op de regel dat cultuurparticipanten vaker vrouw en hoger opgeleid zijn. Een andere uitzondering is dat mannen vaker dan vrouwen een creatieve computerhobby hebben en een dance/houseparty bezoeken. Voor deze laatste activiteit maakt het opleidingsniveau niet uit: het zijn veelal scholieren uit alle schooltypes.

Levensfase gebonden typering van cultuurparticipatie

In het bevolkingsonderzoek De Sociale Staat van Zeeland worden verschillende levensfasen onderscheiden, namelijk:

- 15-30 jaar   jongvolwassenheid
- 30-60 jaar   consolidatie en 'spitsuur'
- 60-80 jaar   actieve ouderdom
- 80 jaar en ouder   intensieve verzorging

De cultuurparticipatie is in de eerste levensfasen hoger dan in de laatste. De 80-plussers nemen het minste deel aan cultuur (figuren 3a en 3b). Deze groep ouderen ervaart ook het meest van alle levensfasegroepen belemmeringen in hun dagelijkse functioneren. Mensen die dergelijke belemmeringen ervaren, bezoeken minder vaak culturele voorstellingen en plekken dan degenen die geen of weinig belemmeringen ervaren. Voor de actieve cultuurparticipatie is dit in veel mindere mate een struikelblok: een aantal creatieve hobby's - en dan vooral het werken met textiel - is ook te doen voor mensen die belemmeringen in hun dagelijkse functioneren ervaren.

Naast de mate van cultuurdeelname verschillen de culturele voorkeuren per levensfase van elkaar. Iedere levensfase kent zijn eigen nadruk wat de aard van de cultuurdeelname betreft.

Mensen in de levensfase 'jongvolwassenheid' nemen graag deel aan vormen van populaire cultuur, zoals film, popconcert, musical en cabaretvoorstelling. Ook het lidmaatschap van een toneel/dansvereniging is vooral iets voor jongvolwassenen.

30-60 jarigen ('consolidatie en spitsuur') bezoeken ook populaire cultuur - al dan niet in gezinsverband - maar daarnaast gaan ze naar een concert van de harmonie of fanfare en doen ze veel aan zingen. In de groep van 'actieve ouderdom' zijn veel bezoeken aan traditionele cultuur te vinden, zoals museum, literaire bijeenkomst en lezing over kunst(geschiedenis). Daarnaast zijn relatief veel 60-80 jarigen lid van een zang/muziekvereniging en zingen ze veel.

Culturele profielen

Cultuurparticipatie uit zich meestal niet in het bezoeken van één bepaald genre voorstelling of activiteit. Degenen die een toneelvoorstelling bezoeken, zijn vaak dezelfde die een cabaretvoorstelling bezoeken; filmbezoekers gaan ook naar een musical. Uit het onderzoek komen zes culturele profielen naar voren, samenhangende patronen van cultuurdeelname.

De profielen 'populaire cultuur' en 'traditionele cultuur' zijn receptieve cultuurprofielen, die enigszins het traditionele onderscheid tussen *high* en *low culture* weerspiegelen. De profielen 'dans en toneel' en 'muzikaal' zijn actieve cultuurprofielen. Zij laten het sociale aspect van cultuurparticipatie zien omdat deze vormen van amateurkunst voor een belangrijk deel in verenigingsverband worden beoefend.

Het profiel 'creatieve handwerkers' omvat het beoefenen van verschillende creatieve hobby's. Het profiel 'jongeren' is het profiel van jongeren, die bijvoorbeeld dance/houseparty's bezoeken. Zij maken muziek op de computer en ontwerpen websites.

Cultuurparticipatie

thema rapport

>>

Doelgroepen voor cultuurparticipatie

Door de jaren heen veranderen de patronen van cultuurparticipatie. Daarbij gaat het niet alleen over het meer of minder populair worden van specifieke genres, maar ook over de manieren waarop mensen hun cultuurdeelname willen beleven. Individualisering en de toenemende rol van digitale media maakt dat de aard van de cultuurbeleving verandert. Dit vraagt van culturele instellingen dat zij steeds alert moeten zijn op de manieren waarop zij hun aanbod vorm geven. Ook moeten zij inzicht hebben in wie hun doelgroepen zijn en via welke kanalen deze groepen zijn te bereiken. Op basis van de gegevens uit de Sociale Staat van Zeeland kunnen enkele sociaal-culturele segmenten worden onderscheiden die een opstap vormen om doelgroepen voor cultuurparticipatie te benoemen.

Bij het afstemmen van het culturele aanbod op diverse doelgroepen komt naar voren dat cultuurparticipatie ook andere aspecten kent dan de puur culturele. Hierboven noemden we al het sociale aspect, daarnaast kent cultuurdeelname een uitgaansaspect. Cultuurbezoekers zijn ook degenen die uitgaan in andere gelegenheden, zoals discotheek, café of restaurant. Het sterkst geldt dit voor degenen die tenminste één keer per jaar een dance/houseparty hebben bezocht: 46% van is regelmatig in de discotheek en 72% in een café te vinden. Deze uitgaanders zijn bovendien intensieve internetgebruikers; hierin onderscheiden zij zich duidelijk van de overige cultuurparticipanten. Hun internetgebruik omvat naast het chatten en e-mailen ook het spelen van spelletjes en het downloaden van films en muziek. De bezoekers van dance/houseparty's (en in mindere mate die van popconcerten) hebben een leefstijl die wel met *urban lifestyle* wordt aangeduid.

Aanbevelingen

Over het algemeen is er in cultuurbeleid veel aandacht voor jongeren. Uit deze studie blijkt echter dat jongeren als cultuurparticipanten goed vertegenwoordigd zijn. Wel verschilt de aard van hun cultuurparticipatie. Wat zichtbaar wordt in deze Zeeuwse studie komt overeen met de bevindingen van landelijk onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau: leeftijd is eerder een kenmerk dat bepaalt waaraan men participeert dan of men participeert. Een punt van zorg is wel dat ook bij jongeren het opleidingsniveau een rol speelt bij de cultuurparticipatie. Scholen en culturele instellingen zijn jarenlang gestimuleerd om zo veel mogelijk jongeren in aanraking te brengen met kunst en cultuur, maar Vwo-leerlingen blijken nog steeds een voorsprong hebben.

Bij het bevorderen van de cultuurparticipatie zou er meer aandacht kunnen komen voor de groep van actieve ouderen (60-80 jaar). Hun cultuurdeelname ligt lager dan die van mensen in de levensfase 'consolidatie en spitsuur'. Deelname aan cultuur zou voor de actieve ouderen meer mogelijkheden voor ontmoeting en sociale participatie betekenen. Het lokale verenigingsleven is een belangrijk kanaal om deze groep te bereiken; daarentegen is het kanaal van internet minder bruikbaar omdat hun internetgebruik (nog) relatief laag is.

Een groep die er qua cultuurparticipatie 'uit' valt is de groep 80-plussers. Dit zijn mensen die over het algemeen minder mobiel zijn en relatief veel belemmeringen ervaren in hun dagelijkse functioneren. Uit het bevolkingsonderzoek komen de 80-plussers naar voren als een groep die achterblijft voor receptieve en actieve cultuurparticipatie. In verzorgingshuizen is veelal een groot aanbod van culturele activiteiten, maar het is de vraag of zelfstandig wonende 80-plussers daar in voldoende mate gebruik van kunnen maken. Zij zijn vaak afhankelijk van begeleiding en vervoer om naar een voorstelling of culturele cursus te gaan.

COLOFON

Dit rapport is een uitgave van Scoop en wordt mede mogelijk gemaakt door de Provincie Zeeland

© Scoop 2012

Samenstelling:
Nadet Somers

Scoop
Achter de Houttuinen 8
Postbus 407
4330 AK Middelburg
0118-682500
www.scoopzld.nl